

Írta NGM
Fényképezte Sárosi Zoltán

Kettőzött világkép

Cseke Esztert és S. Takács Andrást, az *On the Spot* dokumentumfilm-sorozat alkotóit sok mindenről faggatták már. Mi arról kérdeztük őket: kettősük vajon miért működik ilyen jól a nehéz, olykor életveszélyes forgatási helyzetekben?

VAGY TOK MÉG ANNYIRA KÍVÁNCSI AK, MINT A KEZDET KEZDETÉN?

ESZTER: Ha negyven-ötven évesen kezdjük, nem ment volna. Ha már lenyomtuk volna tíz évet valami szerkesztőségben, ahol jól meggyepálták volna az önbizalmunkat, a kíváncsiságunkat. Ez csak *flow*-val működik. Friss kíváncsiság kell. Ha már ráérezted az izére, fáradtan is azt próbálsz megtartani. Persze volt már túladagolás. Akkor el kell menni az állatokhoz, el kell menni bálnát simogatni, vulkánt mászni, lecsúszni a homokdűnén... A legérdekesebb, legszebb helyekre mindig úgy jutunk el, hogy az ember elől menekülünk.

ÚGY LÁTJÁTOK, VAN ÉRTELME TÜKRÖT TARTANI AZ EMBER ELÉ?

ANDRÁS: Néha, amikor valaki nagyon közel enged magához, a legbrutálisabb pillanataiban, háborúban vagy az apagyilkosság utáni megbékélésben, abból a közelségből az emberekkel is ugyanolyan katarzist élhetsz át, mint amikor szembejön veled az oroszlán a szavannán, vagy amikor elúszik alattad a cetcápa... Tulajdonképpen kamaradrámának leszel részese, az pedig már a szakma, hogy ezeket vissza tudod-e adni.

ESZTER: Én vonzódom a nehéz helyzetekhez, a nehéz sorsú emberekhez. Ez nem perverzió, bár az is van benne biztosan. Ha egy kis közösség befogad, az óriási élmény, az jó energiákat működtet, abból jó film lehet. A szír menekülttáborban szinte családtagként kezeltek, így talán meg tudunk mutatni valamit, ami csak azoknak az embereknek a sajátjuk, akik nagy nyomorúságban élnek. Kezdve a döbbenetes humorérzéktől egészen addig, hogy miként tudnak egymással olyan jól megenni. Sokkal jobban, mint mi. Vagy ott volt Afganisztánban, a pakisztáni határon, az amerikai hadsereg. Komoly fenntartásokkal mentünk oda, de amikor bekerültünk a világukba, és láttuk őket kicsiben, a bürokráciájuk nélkül, az ellenérzéseink elpárologtak, és már velük beszélgettünk arról, hogy egyáltalán van-e értelme ennek az egésznek. Aztán Andrisnak a bevetésen megnyílt a jéghideg katonapasi, aki velem szóba sem állt, nekem pedig a parancsnok, aki utálta az újságírókat.

ANDRÁS: Pont azért ábrándultunk ki a tévés műfajokból, mert ott már mindannyian – riporter, alany, néző – eljutottunk oda, hogy az őszinteségre, a valóság rögzítésére alig maradt esély. Ha nem két percet kapsz, hanem tízet, na bumm. Ha az alanyod végig úgy viselkedik, mint valami automata, a tíznek ötször annyira nincs értelme, mint a kettőnek.

ESZTER: Tulajdonképpen minket a szakmából való kiábrándultságunk indított el ebben az egészben, és persze a szenvedély. Ez, amit most csinálunk, rétegműfaj. De lehet, hogy ha milliók néznék a filmjeinket, már réges-régen megbolondultunk volna.

ANDRÁS: *(Eszterre néz)* Te biztosan nem... Eszter normálisabb ezekben a dolgokban. Reálisabban lát minket, a világot.

MIT GONDOLTOK, MITŐL ILYEN JÓ EZ A TI DUÓTOK?

ANDRÁS: Annyi rossz ötletbe belefogtunk volna külön-külön, ha a másik nem mondja, hogy ez nem elég jó. Annyi mindent nem mertünk volna megcsinálni. Ízlésbeli dolgokban is simán elhasalhattunk volna. Etikai dolgokban is. Látjuk a kollégákon, külföldön és itthon is, hol fogtak padlót, mert nem volt kontrolljuk. Az, hogy nekem van Eszter, neki pedig én, olyan, mintha egy ember lennénk – tudathasadással.

ESZTER: És külön is tudunk válni. Forgatáskor és az utómunkában is. Az a legjobb, hogy bizonyos helyzetekben, amikor egyikünkkel szóba sem állnának, elő tudjuk venni a másikat, mint valami jolly jokert.

ANDRÁS: Nem mehetnék be a szülésre, a női körülmételésre...

ESZTER: Nem alhatnék amerikai katonák sátrában, ahol death metalt hallgatnak, pornót néznek. Abból lettek a legeredetibb jelenetek, hogy egy idő után elfelejtették: Andrisnak kamera van a kezében.

EZEK SZERINT EGYFOLYTÁBAN KONTROLLÁLJÁTOK A MÁSIKAT?

ANDRÁS: Ha nem lenne nekünk a másik, már egészen biztosan elcsúsztunk volna szakmában, emberileg, mindenhogyan.

ESZTER: A sikertől, a díjaktól...

ANDRÁS: Az örült életformától...

ESZTER: Én már megreccsentem volna, ha Andris nem józanít ki néha. Attól, hogy tíz napig fekete gengszterfiúkkal vagyok, nem kell feltétlenül az anyukájukká válnom... Ma már kicsit nagyobb távolságot tartok. Úgy, mint Andris. Ha mindig úgy csinálod, mintha az lenne az utolsó alkalom, az nagyon sokat kivesz belőled. Így nem lehet.

ANDRÁS: Szerintem az a képesség, hogy mindig bele tudod élni-érezni magad, hogy együtt tudsz élni feketékkel úgy, hogy nemcsak te felejtetted el, hogy fehér vagy, hanem ők is, ritkább adomány, mint az, hogy az ember önvédelemből el tudja magától tolni kicsit a világot.

ESZTER: *(Andrásra néz)* Te ezt az első pillanattól tudod – bocsánat, hogy én válaszolok. Aztán megtanultad néha nagyon közel engedni

a dolgokat, és amikor kell, akkor egészségesen hátralépni. Szerintem változtál: sokkal tudatosabban irányítod magad ebben a tekintetben, és ez nagyon jó, ez kell. Érdekes, erről még sosem beszélgettünk...

HOGYHOGY NEM? KEZDETTŐL FOGVA MEGVOLT AZ ÖSSZHANG?

ESZTER: A legelején, az egyetemen még volt köztünk rivalizálás, de már akkor is óriási volt a szimpátia. „Te, ez a csávó nagyon olyan, mint én!”

ANDRÁS: Apám váltig állítja, hogy mondtam neki, amikor elsős voltam, hogy van egy lány, akivel vigyázni kell.

ESZTER: Akármi hülyeséget kitalált valamelyikünk, a másik rögtön mondta: „Gyere, csináljuk meg!” És az első pillanattól működött, hogy soha nem beszéltek meg előre: „Figyelj, veled te beszélsz, veled pedig én!”

ANDRÁS: De néha igen, megbeszéltük, és így vált tudatossá. *(Eszterhez)* Afganisztánban, amikor te már két napja laktál a bázison, én meg még egy bevetésen voltam, pontosan tudtad, ki az, akivel te nem forgatsz.

ESZTER: Igen, de ez ugyanarról szól: én meg sem próbáltam azzal beszélgetni, akiről tudtam, hogy veled nekem úgysem fog menni.

MINDIG VAN ELŐZETES TERV, STRATÉGIA? VAGY HAGYJÁTOK, HOGY MAGUKTÓL TÖRTÉNJENEK A DOLGOK?

ESZTER: Nagyon fontos, hogy hagyjuk a dolgokat maguktól történni. Ezzel együtt rettentő alaposan fel kell készülni.

ANDRÁS: Az A terv az, hogy a szituáció adni fogja magát. A B terv, hogy majd szituációkat teremtünk. Pinochet lánya például úgy képzelte, hogy majd az irodájában üldögélünk és beszélgetünk vele. Ki kellett robbantani. Így aztán az ócskapiactól az apja szülővárosáig mindenhol forgattunk. Amikor pedig látszott, hogy így is sok neki, néhány napra egyedül hagytuk, leléptünk Patagóniába és az Atacama-sivatagba, hogy a mi fejünk is kitisztuljon...

ESZTER: Nem azért, mert ilyen okosnak születtünk, hanem mert Castro lányával ráfaragtunk. *(András bólint)* Vele jó egy hétig próbáltunk minden nap beszélgetni, de látszott, hogy még két nap, és főbe lövi magát.

ANDRÁS: A téma feldolgozásának ritmusát a legnehezebb elcsípni.

ESZTER: Úristen, hányszor belebuktunk...

SÁRBAN TAPICSKOLTOK, POTTYANTÓS BUDIBA JÁRTOK, NEM FÜRÖDTŐK NAPOKIG... ESZTER, NYILVÁN EZERSZER KÉRDEZTÉK MÁR: EGY MAGÁRA SOKAT ADÓ, SZÉP NŐ HOGYAN TUD VÁLTANI ?

ESZTER: Rettentően élvezem, hogy átalakulhatok! Megőrülnék tőle, ha mindig mindent ugyanúgy kellene csinálnom, ha örökké magas sarkú cipőben kellene járnom.

ANDRÁS: A mi példánkból kiindulva: a férfiak ezerszer hisztisebbek, mint a nők. Forgatási helyzetben, pottyantós vécében, mindenben...!